

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องบทบาทของผู้สูงอายุไทยต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของผู้สูงอายุไทยต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของผู้สูงอายุไทยในการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น และเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของผู้สูงอายุไทยต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

- 3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- 3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 5 กลุ่ม คือ

1. ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยเป็นผู้ที่สามารถสื่อสารรู้เรื่อง ไม่มีโรคประจำตัว และสามารถให้ความร่วมมือตลอดการดำเนินการวิจัย ทั้งชายและหญิง ซึ่งพำนักอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ และภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
  2. บุคคลในครอบครัวที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ร่วมด้วยในพื้นที่ที่ศึกษา ประกอบด้วย บุตรหลาน หลาน และญาติพี่น้อง
  3. เพื่อนบ้านหรือสมาชิกในชุมชน ที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ศึกษา
  4. ปราชญ์ชุมชน ได้แก่ ผู้รู้/ผู้ที่ได้รับการยอมรับในชุมชน เช่น พระ ครู และนักวิชาการ
  5. ผู้นำชุมชน ได้แก่ ประธานชุมชน/กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน แต่ละพื้นที่ในจังหวัดที่ศึกษา
- กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้สูงอายุ บุคคลในครอบครัวที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ร่วมด้วย เพื่อนบ้านหรือสมาชิกในชุมชน ปราชญ์ชุมชน และผู้นำชุมชน ที่สามารถให้ความร่วมมือตลอดการดำเนินการวิจัยทั้งชายและหญิง จำนวน 64 คน โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในแต่ละกลุ่มเป้าหมายดังนี้

1. กำหนดพื้นที่ที่ทำการวิจัย โดยพิจารณาจากลักษณะของพื้นที่ประเทศไทยที่มีสัดส่วนประชากรสูงอายุวัยปลายในแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับในแต่ละภาคยังมีความหลากหลายของประชากร และปัญหาของการส่งเสริมในการสร้างโอกาสการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ ด้วยกันทั้ง 4 ภาค คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้ ประกอบกับมีความสะดวกในการเก็บข้อมูลที่เหมาะสมกับระยะเวลาในการทำวิจัย

2. เป็นผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป สามารถสื่อสารรู้เรื่อง ไม่มีโรคประจำตัว และสามารถให้ความร่วมมือตลอดการดำเนินการวิจัย ทั้งชายและหญิง ซึ่งพำนักอยู่ในทั้ง 4 ภาค จำนวน 48 คน โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่

2.1 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย จังหวัดนครราชสีมา แบ่งออกเป็น อำเภอเมืองนครราชสีมา ได้แก่ ตำบลหนองจะบก จำนวน 3 คน ตำบลสุรนารี จำนวน 3 คน และอำเภอโนนสูง แบ่งออกเป็น ตำบลใหม่ จำนวน 3 คน และตำบลมะค่า จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 12 คน

2.2 ภาคกลาง ประกอบด้วย จังหวัดกรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น เขตบางกะปิ ได้แก่ แขวงคลองจั่น จำนวน 3 คน แขวงหัวหมาก จำนวน 3 คน และเขตลาดพร้าว แบ่งออกเป็น แขวงลาดพร้าว จำนวน 3 คน และแขวงจรเข้บัว จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 12 คน

2.3 ภาคเหนือ ประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ แบ่งออกเป็น อำเภอสันทราย ได้แก่ ตำบลหนองจ้อม จำนวน 3 คน ตำบลสันทรายน้อย จำนวน 3 คน และอำเภอสันกำแพง แบ่งออกเป็น ตำบลบวกค้าง จำนวน 3 คน และตำบลแร้งช้าง จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 12 คน

2.4 ภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดนครศรีธรรมราช แบ่งออกเป็น อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ได้แก่ ตำบลปากพูน จำนวน 3 คน ตำบลท่าเรือ จำนวน 3 คน และอำเภอฉวาง แบ่งออกเป็น ตำบลนาแว จำนวน 3 คน และตำบลละอาย จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 12 คน

3. บุคคลในครอบครัวที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ร่วมด้วย ประกอบด้วย บุตร หลาน หลาน และญาติพี่น้องทั้งชายและหญิง โดยมีคุณสมบัติอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ศึกษาและอาศัยอยู่ร่วมกับผู้สูงอายุ สามารถสื่อสารรู้เรื่อง และสามารถให้ความร่วมมือตลอดการดำเนินการวิจัย โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมจำนวน 4 คน

4. เพื่อนบ้านหรือสมาชิกในชุมชน ทั้งชายและหญิง โดยมีคุณสมบัติอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ศึกษา สามารถสื่อสารรู้เรื่อง และสามารถให้ความร่วมมือตลอดการดำเนินการวิจัย โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมจำนวน 4 คน

5. ประชาชนชุมชน ได้แก่ ผู้รู้/ผู้ที่ได้รับการยอมรับในชุมชน เช่น พระ หรือครู โดยมีคุณสมบัติอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ศึกษา สามารถสื่อสารรู้เรื่อง และสามารถให้ความร่วมมือตลอดการดำเนินการวิจัย โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 4 คน

6. ผู้นำชุมชน ได้แก่ ประธานชุมชน/กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน โดยมีคุณสมบัติอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ศึกษา สามารถสื่อสารรู้เรื่อง และสามารถให้ความร่วมมือตลอดการดำเนินการวิจัย โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 4 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. ทำหนังสือจากมหาวิทยาลัยสวนดุสิตเพื่อขอความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมาย ทั้ง 4 ภาค จำนวน 8 จังหวัด 32 ตำบล โดยนัดหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ เป็นผู้สูงอายุ บุคคลในครอบครัวที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ร่วมด้วย เพื่อนบ้านหรือสมาชิกในชุมชน ประชาชนชุมชน และผู้นำชุมชนที่สามารถให้ความร่วมมือตลอดการดำเนินการวิจัยทั้งชายและหญิง รวมทั้งสิ้น 64 คน

2. ทำการสัมภาษณ์เจาะลึก เพื่อทราบข้อมูลส่วนตัว บริบทของพื้นที่ ชุมชน ครอบครัว ความคิดเห็นความรู้ความเข้าใจในบทบาทของผู้สูงอายุ การสนับสนุนจากเพื่อนบ้าน ประชาชนชุมชน ผู้นำชุมชน และพระ กิจกรรมทางสังคมต่างๆ รวมถึงประเด็นปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งในด้านครอบครัว ด้านการศึกษา ด้านการพัฒนาชุมชน รวมถึงด้านศาสนา และวัฒนธรรมต่อผู้สูงอายุ ประกอบการบันทึกเทป โดยดำเนินการสัมภาษณ์เป็นระยะเวลา 1 เดือน ซึ่งการเก็บข้อมูลมี 5 ระดับ ดังนี้

2.1 ระดับบุคคล เป็นข้อมูลที่ได้จากผู้สูงอายุโดยตรง โดยการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมสนทนากลุ่ม

2.2 ระดับครอบครัว เป็นข้อมูลที่ได้จากบุคคลที่อาศัยอยู่ร่วมกับผู้สูงอายุ ได้แก่ บุตร หลาน เหลน และญาติพี่น้อง โดยการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมสนทนากลุ่ม

2.3 ระดับการศึกษา เป็นข้อมูลที่ได้จากเพื่อนบ้านหรือสมาชิกในชุมชน โดยการสังเกต พฤติกรรมในการเป็นผู้ให้ความรู้ ถ่ายทอด สนับสนุนและเข้าร่วมกิจกรรมทางการศึกษาในชุมชน เช่น การเป็นวิทยากรให้ความรู้ด้านต่างๆ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมสนทนากลุ่ม

2.4 ระดับการพัฒนาชุมชน เป็นข้อมูลที่ได้จากบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกับผู้สูงอายุ ได้แก่ ประธานชุมชน/กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน โดยการสังเกตการเข้าไปมีส่วนร่วมและสนับสนุนการพัฒนาชุมชน การร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมสนทนากลุ่ม

2.5 ระดับศาสนาและวัฒนธรรมต่อผู้สูงอายุ เป็นข้อมูลที่ได้จากพระ ครู หรือนักวิชาการ อาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกับผู้สูงอายุ โดยการสังเกตการณ์มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ หรือร่วมเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่จัดขึ้น การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมสนทนากลุ่ม

3. สรุปผลการสัมภาษณ์และเขียนรายงาน
4. ผู้วิจัยทำการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับใครก็ได้แล้วแต่ โดยมีขั้นตอนดังนี้
  - 4.1 นำผลการศึกษาที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์มากำหนดประเด็นสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
  - 4.2 การประชุมสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 คน ประกอบด้วย ตัวแทนผู้สูงอายุ ตัวแทนบุคคลในครอบครัวที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ร่วมด้วย ตัวแทนเพื่อนบ้านหรือสมาชิกในชุมชน ตัวแทนปราชญ์ชุมชน และตัวแทนผู้นำชุมชน ขณะดำเนินการประชุมสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสังเกตและสอบถามประกอบการวิจัย และนำผลมาสังเคราะห์ร่วมกับเอกสาร ตำรา รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมนำเสนอปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนร่วมหาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นในบทบาทของผู้สูงอายุ ทั้งบทบาทด้านครอบครัว บทบาทด้านการศึกษา บทบาทด้านการพัฒนาชุมชน บทบาทด้านศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดแนวทางต่อการนำไปปรับปรุงแก้ไขบทบาทของผู้สูงอายุในการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นต่อไป ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ขออนุญาตในการใช้เทปบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับ โดยใช้ระยะเวลาในการดำเนินการจัดการประชุมสนทนากลุ่ม จำนวน 1 ครั้ง
5. ดำเนินการเพื่อสรุปผลและเขียนรายงาน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แนวทางการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) การประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสังเกต แบ่งออกเป็น

1. แนวทางการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยเตรียมแนวคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์โดยพัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเนื้อหาในแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย ข้อมูลส่วนตัว ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ รายได้ การศึกษา ศาสนา สภาวะสุขภาพ สถานภาพในครอบครัว รวมถึงบริบทของพื้นที่ ชุมชน ครอบครัว คำถามเกี่ยวกับโครงสร้างครอบครัว การดูแลตนเอง กิจกรรมประจำวัน ความคิดเห็นความรู้ความเข้าใจในบทบาทของผู้สูงอายุ ตำแหน่งในสังคม แรงสนับสนุนทางครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัว ความคาดหวังของผู้สูงอายุ และการสนับสนุนจากเพื่อนบ้าน ปราชญ์ชุมชน ผู้นำชุมชน และพระ ความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมในชุมชน กิจกรรมทางสังคมต่างๆ รวมถึงประเด็นปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น

ขั้นตอนในการสร้างแนวทางการสัมภาษณ์เจาะลึก

1.1 กำหนดกรอบในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ เป็นผู้สูงอายุ บุคคลในครอบครัวที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ร่วมด้วย เพื่อนบ้านหรือสมาชิกในชุมชน ปราชญ์ชุมชน และผู้นำชุมชน ที่สามารถให้ความร่วมมือตลอดการดำเนินการวิจัย ทั้งชายและหญิง จำนวน 64 คน

1.2 ตรวจสอบเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือแนวทางการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.3 นำเนื้อหาสาระสังเคราะห์และจัดหมวดหมู่เพื่อสร้างโครงคำถามที่สอดคล้องกับเนื้อหาบทบาทของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาท้องถิ่น

1.4 นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาไปขอคำแนะนำจากที่ปรึกษาเพื่อตรวจแก้ไขเนื้อหาและความถูกต้องของภาษา และนำมาปรับปรุงแก้ไข

1.5 ตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์กับผู้รู้และผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ตามหลักการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Triangulation) การจดบันทึกภาคสนาม และการตรวจสอบข้อมูลจากเอกสาร จากนั้นที่ปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหาจนแน่ใจว่าข้อมูลที่ได้มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้

1.6 ตรวจสอบคุณภาพแบบสัมภาษณ์ข้อมูลโดยวิธีสามเส้าเชิงวิธีการ (Methodology Triangulation) โดยทดลองใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายวิธีการ ได้แก่ จากเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

1.7 หลังจากนั้นนำแนวทางการสัมภาษณ์เจาะลึกฉบับสมบูรณ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2. ดำเนินการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำเสนอบทบาทของผู้สูงอายุไทยต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น

ขั้นตอนในการประชุมสนทนากลุ่ม

2.1 กำหนดกลุ่มผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม คือ ตัวแทนในแต่ละภาคที่เป็นผู้สูงอายุ บุคคลในครอบครัวที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ร่วมด้วย เพื่อนบ้านหรือสมาชิกในชุมชน ปราชญ์ชุมชน และผู้นำชุมชน ทั้งชายและหญิง รวมจำนวน 8 คน

2.2 ศึกษาหลักเกณฑ์ และวิธีการสร้างแบบบันทึกการประชุมสนทนากลุ่มเกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุไทยต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น

2.3 กำหนดหัวข้อการประชุมสนทนากลุ่มเกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุไทยต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น เพื่อค้นหาปัจจัยหลักต่อบทบาทของผู้สูงอายุในด้านครอบครัว ด้านการศึกษา ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านศาสนาและวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ รวมถึงปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ปัญหา

และความต้องการของผู้สูงอายุ ตลอดจนเหตุการณ์ สถานการณ์ประสบการณ์ร่วมที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่เรื่องราวที่เป็นเป้าหมายของการวิจัย

2.4 สร้างแบบบันทึกการประชุมสนทนากลุ่มเกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุไทยต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น

2.5 ดำเนินการตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพตามหลักการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า การจดบันทึกภาคสนาม และการตรวจสอบข้อมูลจากเอกสาร จากนั้นเรียนที่ปรึกษา รวมถึงผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหาจนแน่ใจว่าข้อมูลที่ได้มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้

2.6 ตรวจสอบคุณภาพแนวทางการสัมภาษณ์ข้อมูลโดยวิธีสามเส้าเชิงวิธีการ (Methodology Triangulation) โดยทดลองใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายวิธีการ ได้แก่ จากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการประชุมสนทนากลุ่ม

2.7 นำแบบบันทึกการประชุมสนทนากลุ่มที่แก้ไขตามคำแนะนำ และดำเนินการจัดพิมพ์เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3. แนวทางการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) คือ การที่ผู้วิจัยทำการสังเกตจากท่าทีความรู้สึกหรือความสนใจกระตือรือร้นของผู้ให้ข้อมูลต่อคำถาม ผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือเงื่อนไขที่เกิดขึ้นระหว่างสัมภาษณ์ ซึ่งจะอาศัยจากการสังเกต การซักถาม และการจดบันทึกจากพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งจะมีการปรับรูปแบบการสังเกตตามสถานการณ์และบริบทที่เกี่ยวข้องได้ในขณะทำการศึกษา ส่วนการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ผู้วิจัยจะใช้การสังเกตในสิ่งที่ผู้วิจัยให้ความสนใจเพื่อศึกษาสภาพบริบททั่วไปของชุมชน วิถีชีวิตของผู้สูงอายุ บทบาทการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ของผู้สูงอายุ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน แต่ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ใช้วิธีการสังเกตและบันทึกข้อมูลโดยที่ไม่ให้ผู้ถูกสังเกตได้รู้ตัวตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย

4. เทปบันทึกเสียง

5. กล้องถ่ายรูป

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการเชิงคุณภาพตรวจสอบข้อมูล ดังนี้

1. ทำการตรวจสอบข้อมูลในระหว่างเก็บข้อมูล เป็นการตรวจสอบทันทีในสนาม โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) จาก การสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้อง

2. ทำการตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้วิเคราะห์แล้ว ไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับผู้สูงอายุอ่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถปรับแก้ไขข้อมูลได้ถูกต้องได้
3. ทำการตรวจสอบข้อมูลเรื่องเดียวกันจากแหล่งข้อมูลบุคคลที่ต่างกัน เป็นการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เพื่อทำการตรวจสอบว่าเมื่อบุคคลที่ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะยังคงเหมือนเดิมหรือไม่

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการตีความจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในภาคสนาม จากการสังเกต การสัมภาษณ์เจาะลึก การประชุมสนทนากลุ่ม ให้เป็นระบบโดยจัดลำดับความสำคัญจากเหตุการณ์ต่างๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมาย และความสัมพันธ์ของข้อมูลต่างๆ ที่ปรากฏของข้อมูลที่ถูกจัดบันทึกไว้ เพื่ออธิบายบทบาทของผู้สูงอายุ มิติด้านครอบครัว มิติด้านการศึกษา มิติด้านการพัฒนาชุมชน มิติด้านศาสนาและวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ ถ้าประเด็นไหนยังไม่ชัดเจนก็กลับไปรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ ใหม่ โดยทำซ้ำไปมา หลายรอบ เปรียบเทียบกับการทบทวนวรรณกรรม หรือทฤษฎี มีการจัดข้อมูลบางส่วนออกหรือเข้ามา ใหม่ของข้อมูลจนกว่าข้อมูลอิมตัวคือ ไม่มีข้อมูลใหม่ที่แตกต่างจากข้อมูลเดิม จนกระทั่งสามารถหา ลักษณะร่วมเพื่อเลือกข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้สำคัญ และประมวลความคิดจากข้อมูลที่ได้สร้างเป็น แนวคิดหลักก่อนเพื่อสรุปความหมายที่ละเอียดครอบคลุมยิ่งขึ้น สามารถอธิบายสาเหตุและเชื่อมโยง ข้อมูลนำมาสร้างเป็นข้อสรุปแบบอุปนัยหรือสร้างโครงสร้างที่สำคัญ

ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ใช้ระยะเวลา 1 ปี ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2557 – กันยายน พ.ศ. 2558 โดยมีแผนการดำเนินงานสรุปดังนี้

ตารางที่ 3.1 แผนการดำเนินงานวิจัย

การดำเนินการ	ระยะเวลาการดำเนินการ (1 ปี)											
	2557			2558								
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
1. ตรวจสอบเอกสารเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้น	←		→									
2. รวบรวมข้อมูลและจัดทำโครงร่างงานวิจัย		←		→								
3. กำหนดประเด็นและสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล				←		→						
4. สำรองปัญหาและบริบทของท้องถิ่น				←		→						
5. สัมภาษณ์เจาะลึก						←		→				
6. จัดประชุมสนทนากลุ่ม (focus group)								←		→		
7. วิเคราะห์ข้อมูลและตรวจสอบข้อมูล									←		→	
8. ส่งรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์										←		→